

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне і практичне значення
результатів дисертації Бервено Софії Миколаївни
«Соціально-економічна рівність та нерівність в умовах цифрової
трансформації»,
яка подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.

Здобувачка Бервено Софія Миколаївна в повному обсязі виконала Індивідуальний план підготовки доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Освітня складова програми в обсязі 42 кредитів ECTS виконана в повному обсязі, яка включала цикл загальної підготовки 13 кредитів, цикл фахової підготовки 29 кредитів (12 кредитів – нормативні компоненти, 12 кредитів вибіркові компоненти, 5 кредитів – педагогічна практика). Здобувачка успішно склала усі іспити і заліки, передбачені навчальним планом. У процесі навчання набула усіх компетентностей - теоретичних знань, вмінь і навичок, визначених Стандартом вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня (доктор філософії) за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»), затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 10.05.2022 р. № 424.

Всі заплановані види робіт були виконані своєчасно. Здобувачка плідно співпрацювала з науковим керівником д.е.н., професором Гриценко А. А. з часу його призначення.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Цифрова економіка задає вектор, яким будуть розвиватися соціально-економічні системи мікро-, мезо, макрорівнів на довгострокову перспективу, що викликає необхідність дослідження та всебічного аналізу процесів цифрової трансформації. Важливим аспектом цифрової трансформації є її вплив на соціально-економічну нерівність. Цифрова трансформація має великий потенціал для зменшення соціально-економічної нерівності, але одночасно здатна створювати додаткові ризики та загрози зростання нерівності. Тому в умовах цифрової трансформації жваві дискусії щодо причин та наслідків нерівності набувають додаткової гостроти.

Соціально-економічна нерівність – це складний, багатоаспектний феномен, що пронизує всі сфери життєдіяльності суспільства і має тісні зв'язки з багатьма соціально-економічними явищами та процесами. Соціально-економічна рівність є зворотною стороною нерівності, вона стала омріяним ідеалом для багатьох поколінь людей, однак і досі залишається здебільшого науковим концептом. Соціально-економічна нерівність, що притаманна кожній країні, не зважаючи на рівень її економічного розвитку, науково-технічні досягнення та ефективність цифрових трансформацій, є

перманентною характеристикою сучасного світу та таїть в собі потенціал руйнування. Соціально-економічна нерівність негативно впливає на різні соціальні та економічні процеси на різних рівнях від мікро- до глобального, але перш за все має значний негативний вплив на суспільний розвиток, добробут населення та економічну безпеку держави.

Сьогоднішні реалії свідчать про те, що незважаючи на чисельні проведені наукові дослідження цього складного феномену, нерівність у світі продовжує зростати, каталізуючи рівень глобальної невизначеності. Подолання нерівності, принаймні її надмірного рівня, є важливим завданням держави, підґрунтям політики якої у цій сфері є наукові дослідження її сутності, факторів, наслідків та суперечностей. Лише на основі системного розуміння сутності та актуальних проявів соціально-економічної нерівності в умовах цифрової трансформації, наука спроможна обґрунтувати необхідний комплекс заходів, спрямованих на досягнення соціально-економічної рівності.

Успішне використання переваг цифрових технологій для досягнення соціально-економічної справедливості вимагає розробки комплексних заходів для забезпечення цифрової інклюзії, уникнення алгоритмічної дискримінації, захисту цифрових прав громадян та заохочення здорової конкуренції в цифровій екосистемі. Крім того, зусилля щодо цифрової інклюзії можливостей та захисту важливі для того, щоб переваги цифрової трансформації могли бути однаково доступні всім верствам суспільства. Таким чином, проблематика соціально-економічної рівності та нерівності в контексті цифрової трансформації є безперечно актуальною як для України, так й для глобалізованого світу.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах планової теми НДР кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Радикальна невизначеність як імператив інституційних трансформацій господарської системи» (номер державної реєстрації 0124U001667), де особисто дисертантом розкрито сутність соціально-економічної рівності та соціально-економічної нерівності й особливості розгортання нерівності та її додаткових проявів в умовах цифрової трансформації.

4. Особистий внесок дисертанта в отримання наукових результатів.

Наукова новизна результатів дослідження, отриманих особисто здобувачкою, полягає в наступному:

вперше:

- обґрунтовано, що соціально-економічна нерівність є комплексною формою багатфакторного відчуження, характер і динаміка якого детермінуються положенням індивіда в структурі соціальної стратифікації. Поглиблення цієї нерівності суттєво посилює процеси поляризації суспільства та зумовлює деградацію людського капіталу. Доведено, що в умовах цифровізації нерівність трансформується у стійкий цифровий розрив. Цей феномен функціонує як механізм відчуження персональних даних, часових та матеріальних ресурсів індивіда, що призводить до обмеження його соціальної

суб'єктності та інституціоналізації відтворюваної нерівності між різними соціальними групами (с. 34-36);

- розкрито сутність процесу кумулятивного нагромадження нерівності, яке концептуалізовано як тривимірне розширення базової матриці розподілу суспільного продукту: вертикальне (міжпоколінська нерівність), горизонтальне (виникнення її нових структурних форм) та експансивне (проникнення нерівності в позаекономічні сфери життєдіяльності). Обґрунтовано, що інтеграція цих вимірів зумовлює ефект системної конвергенції, за якого синергетична взаємодія та взаємовплив різних форм розшарування запускають механізм самопосилення нерівності, надаючи їй нових системних властивостей та інституційної стійкості (с. 80);

- введено у науковий обіг категорію «резильєнтність рівності», що характеризує такий стан соціально-економічної системи, при якому панують інститути рівності, а матрицею ментального конструкту суспільства виступає соціальна справедливість, на основі якої вибудовуються стратегії рівності, та категорію «резильєнтність нерівності», що характеризує такий стан соціально-економічної системи, при якому панують інститути нерівності, а ментальний конструкт суспільства відбиває схильність до підтримки існуючого порядку, забезпечуючи інституційний супровід нерівності (с. 171-172);

удосконалено:

- класифікацію форм нерівності за трьома базовими критеріями: функціональним (фундаментальні та інструментальні форми), просторовим (локалізація на глобальному, національному, регіональному та периферійному рівнях) та темпоральним (нова та міжпоколінська нерівність) (с. 59-61);

- трактування складного феномену соціально-економічної нерівності через розуміння спільно-розділеного характеру соціальної та економічної складової нерівності, де економічна складова віддзеркалює специфіку розподільчих відносин, а соціальна - рефлексію-відношення до особливостей цього розподілу, що збагачує уявлення про співвідношення економічного і соціального в розподілі (с. 58-59);

- трактування екосистеми забезпечення соціально-економічної рівності як динамічної, самоорганізовуваної системи інститутів, суб'єктів, ресурсів та зв'язків, які інтегрують процеси виробництва, розподілу, обміну й споживання на техніко-технологічному, господарському та соціальному рівнях задля досягнення інклюзивного розвитку суспільства, що супроводжується синергетичним ефектом (внаслідок цільової конвергенції її елементів) та мережевим ефектом, який через міжрівневу інтеграцію (мікро-, мезо-, макро-) забезпечує мультиплікацію позитивних результатів соціоекономічних трансформацій (с. 192-196);

дістали подальшого розвитку:

- класифікація чинників соціально-економічної нерівності шляхом декомпозиції її фундаментальних (доходи, розподільчі відносини, накопичення капіталу, відносини між працею та капіталом, власність, економічна влада, належність до соціальних груп, умови праці, демографічні параметри відтворення населення тощо) та актуальних елементів

(інформаційне привласнення, інформаційне відчуження, освіта, накопичення цифрового капіталу, кризи, епідемії, етнокультурні характеристики населення, нестандартна зайнятість, соціальні ролі та статуси, трансформації ринку праці тощо) (с. 76-78);

- характеристики процесу інституціоналізації нерівності як шляху закріплення певних форм відчуження через формальні (формалізація нерівності, законодавче закріплення відчуження) та неформальні канали (виправдання нерівності як такої («ідеологія нерівності»), популяризація позитивних властивостей нерівності, закріплення соціальних ролей) (с. 186-187).

Усі отримані наукові результати є одноосібним доробком здобувачки та отримані нею самостійно.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є достовірними і науково обґрунтованими, що знаходить своє підтвердження у відповідальному і мотивованому використанні законодавчої бази та нормативних документів, значного масиву наукової інформації та достовірних статистичних та первинних даних, оброблених з використанням наукових методів дослідження, у підкріпленні отриманих висновків і рекомендацій фактичним матеріалом, розрахунками та науковими доказами, у критичному використанні наукових досліджень багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів за обраною проблематикою.

6. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вони поглиблюють наукові уявлення про соціально-економічну рівність та нерівність як системні чинники та критерії соціально-економічного розвитку. Викладені в роботі теоретико-методологічні підходи щодо розкриття сутності та встановлення взаємозв'язків досліджуваних понять можуть бути використані у викладанні економічних дисциплін в закладах вищої освіти, зокрема: Економічної теорії, Макроекономіки, Економіки розвитку, Соціальної економіки тощо.

Пропозиції авторки, спрямовані на удосконалення системи забезпечення справедливого розподілу, можуть бути використані при розробці заходів соціальної та економічної політики України в галузі доходів, соціального захисту та розвитку людського потенціалу.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Результати дослідження у достатній мірі опубліковані у 7 статтях здобувачки у фахових наукових виданнях України категорії «Б»:

7.1. Бервено С.М., Бервено О.В., Броницький О.М. Актуалізація інституційної методології дослідження економічної безпеки в умовах глобальної невизначеності. *Комунальне господарство міст*. 2023. Вип. 2 (176). С. 19-28.

DOI: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2023-2-176-19-28>

URL: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/en/article/view/6106/6024>

Особистий внесок Бервено С. М.: розкриття взаємозв'язків економічної безпеки та соціально-економічної нерівності; аналіз інституційних чинників економічної безпеки держави

Особистий внесок Бервено О. В.: підбор джерел для написання статті, визначення мети та остаточне редагування тексту.

Особистий внесок Броницького О. М.: аналіз чинників та складових економічної безпеки на мікро- та макро- рівнях

7.2. Бервено С.М., Бервено О.В., Злобін В.Ю. Соціально-економічна нерівність в Україні у вимірі показників глобальних індексів. *Комунальне господарство міст*. 2024. Вип. 7 № 188. С. 7-14.

DOI: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2024-7-188-7-14>

URL: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/en/article/view/6427/6348>

Особистий внесок Бервено С. М.: характеристика соціально-економічної нерівності; розрахунки показників

Особистий внесок Бервено О. В.: підбор джерел для написання статті, визначення мети та остаточне редагування тексту.

Особистий внесок Злобіна В. Ю.: оформлення табличного матеріалу.

7.3. Бервено С. М., Бервено О. В., Злобін В. Ю. Аналіз соціально-економічної нерівності крізь призму міграції. *Комунальне господарство міст*. 2025. Вип. 7 № 190. С. 29-35.

DOI: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2025-2-190-29-35>

URL: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/uk/article/view/6437/6358>

Особистий внесок Бервено С. М.: розкриття взаємозв'язків міжнародної міграції та соціально-економічної нерівності; аналіз становища мігрантів та розривів між ними та місцевим населенням

Особистий внесок Бервено О. В.: підбор джерел для написання статті, визначення мети та остаточне редагування тексту.

Особистий внесок Злобіна В. Ю.: порівняльний аналіз становища добровільних та вимушених мігрантів.

7.4. Бервено С. М., Бервено О. В., Москвіна А. О., Броницький О. М. Гендерні аспекти соціально-економічної нерівності: основні характеристики та сучасні тенденції. *Комунальне господарство міст*. 2025. Вип. 5. № 193. С. 15-23.

DOI: [10.33042/3083-6735-2025-5-193-15-23](https://doi.org/10.33042/3083-6735-2025-5-193-15-23)

URL: <https://khges.kname.edu.ua/index.php/khges/uk/article/view/6513/6433>

Особистий внесок Бервено С. М.: характеристика гендерної нерівності; аналіз тенденцій гендерних розривів в Україні

Особистий внесок Бервено О. В.: підбор джерел для написання статті, визначення мети та остаточне редагування тексту.

Особистий внесок Москвіної А. О.: аналіз гендерної нерівності на ринку праці.

Особистий внесок Броницького О. М.: підбор фактологічної бази дослідження.

7.5. Бервено С. М., Бервено О. В. Вплив сучасних міграційних тенденцій на процес нагромадження ознак нерівності. *Проблеми економіки*. 2025. Вип. 4. С. 6-13.

DOI:10.32983/2222-0712-2025-4-6-13

URL: https://www.problecon.com/article/?year=2025&abstract=2025_4_0_6_13

Особистий внесок Бервено С. М.: характеристика процесу нагромадження нерівності, виокремлення фундаментальних та актуальних ознак нерівності

Особистий внесок Бервено О. В.: підбор джерел для написання статті, визначення мети та остаточне редагування тексту

7.6. Бервено С. М. Соціально-економічна рівність: ексклюзивні обмеження та інклюзивні чинники забезпечення. *Економічний простір*. 2025. № 208. С. 285-291.

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.208.285-291>

URL: <https://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/350014>

7.7. Бервено С. М. Екосистеми забезпечення соціально-економічної рівності: структура та види. *Економічний простір*. 2026. № 212. С. 338-344

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.212.338-344>

URL: <https://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/360888>

8. Апробація матеріалів дисертації

Положення та висновки проведеного дослідження доповідались на 3 міжнародних конференціях з публікацією тез доповідей:

8.1. Бервено С. М. Цифрова нерівність як глобальне явище. Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., Харків, 1–28 лютого 2022 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова [та ін.]; [редкол. : О. В. Бервено, Ю.В. Федотова, А. О. Москвіна]. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. С. 105-106.

URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/en/article/view/2975>

8.2. Berveno S. N. Gender inequality and ways to overcome it. Актуальні питання економіки: глобальні тренди та сучасні виклики: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Харків, 1–31 березня 2025 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова, Груз. міжнар. ун-т (Тбілісі, Грузія), Нац. акад. держ. упр. (Ханой, В'єтнам) [та ін. ; редкол.: О. В. Бервено, Ю. В. Федотова, А. О. Москвіна]. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2025. С. 208-210.

URL:

https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2025/Tezi%20konferencij%202025/kor.%20ZBIRNIK_Aktualni%20pitanna%20ekonomiki_globalni%20trendi%20ta%20sucasni%20vikliki_2025_Vip.pdf

8.3. Berveno S. N. Accumulation of the inequality in the conditions of increasing migration. Світова економіка в умовах глобальної турбулентності: виклики та нові моделі розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., Харків, 28 квітня 2026 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова [та ін.]. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2026.

URL:

https://ekt.kname.edu.ua/images/Conferences/2026/section_3/6.Berveno.pdf

9. Оцінка структури, мови та стилю дисертації

Дисертація написана чіткою мовою, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження та дозволяє концептуально розкрити заявлену тему. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступний для сприйняття формі. Зміст, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН № 759 від 31.05.2019), і вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Бєрвєно С. М. повністю відповідає спеціальності 051 «Економіка», за якою вона подана до захисту, оскільки в ній досліджено структурні та параметральні закономірності розвитку, багатовекторні впливи та зміни соціально-економічної рівності та нерівності в умовах цифрової економіки.

11. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, наукових праць здобувачки та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату. Дисертація отримала позитивний висновок комісії щодо правомірності усіх запозичень та їх належного оформлення. Тому дисертаційна робота Бєрвєно С. М. відповідає вимогам академічної доброчесності.

12. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Дисертаційна робота є самостійним, завершеним дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують актуальне наукове завдання теоретичного обґрунтування сутності, виявлення особливостей соціально-економічної рівності та нерівності в умовах цифрової трансформації та розкриття ключових напрямів практичної реалізації інклюзивних заходів мінімізації негативного тиску соціально економічної нерівності на суспільний розвиток, що має істотне значення для економічної теорії та практики господарювання в Україні.

Дисертаційна робота Бєрвєно С. М. відповідає вимогам п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.02.2022 р. № 44 (з наступними змінами), а її авторка - Бєрвєно Софія

Миколаївна - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з економіки.

Висновок затверджено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів управління економічного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна 10 червня 2026 р. (протокол № 15).

Результати відкритого голосування:

«за» – 9 з 9 членів кафедри, що були присутніми на засіданні;

«проти» – 0 ;

утримались – 0.

Загальна кількість членів кафедри – 9.

Головуючий на розширеному засіданні
кафедри економічної теорії та
економічних методів управління,
д.е.н., проф., професор кафедри економічної
теорії та економічних методів управління
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Володимир СОБОЛЄВ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 20:55:20 18.06.2026

Назва файлу з підписом: ВИСНОВОК_про_наукову_новизну_Бервено.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 205.3 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: ВИСНОВОК_про_наукову_новизну_Бервено.pdf
Розмір файлу без підпису: 209.8 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: СОБОЛЄВ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

П.І.Б.: СОБОЛЄВ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 2063713613

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 20:55:18
18.06.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000006EAE7401D3278406

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.04.06 13:00